

8. Виноградська Л. Археологічні дослідження оборонних споруд у Сатанові. *Археологія & фортифікація України. Збірник матеріалів Шостої Міжнародної науково-практичної конференції*. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 421-429.

9. Строцень Л. Археологічні дослідження замків Тернопілля. *Волино-Подільські археологічні студії*. Випуск III. Пам'яті Ю. М. Малєєва (1941–2006). Луцьк, 2012. С. 192–196.

10. Каша М. Є. Історія дослідження шляхетських замків Центральної Волині. *Військово-науковий вісник*. Вип. 18. Львів : АСВ, 2012. С. 231–238.

11. Гупало В. Археологічні дослідження у Дубні. *Дубно і світ. Міжнародна ювілейна науковопрактична конференція, присвячена 900-річчю міста Дубна, 25–26.08.2000 р.* Дубно, 2000. С. 37–38.

УДК 94 (477)

Микола ПОЛЯНСЬКИЙ,

здобувач 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Черемісін О., д.іст.н., професор

КИЇВСЬКА МИТРОПОЛІЯ І ХРИСТІЯНСЬКИЙ РОЗКОЛ 1054 РОКУ: ДИПЛОМАТІЯ ТА РЕЛІГІЯ

Анотація: Стаття спрямована на дослідження впливу на Київську митрополію наприкінці правління Ярослава Мудрого, який зміцнив християнство за допомогою просвітництва та сакральних споруд, які будував протягом князювання. Перед смертю князь Ярослав для поліпшення відносин із європейськими монархіями розробив «шлюбну дипломатію», де у якості одруження із королями та королевами Франції, Угорщини тощо, відправляв своїх спадкоємців, які сіяли вплив на західну частину християнства. Із Константинополем Руська держава мала більш канонічні відносини через хрещення князя Володимира та Русі у 988 році і

подальшого створення єпархій й пізніше, Київської митрополії. Через геополітично-релігійну ситуацію у 1054 році із розколом християнства з ряд причин на західну (католицьку) та східну (православну) Київ був центром для обрання релігійної ідентичності.

Ключові слова: *християнство, митрополія, католицизм, православ'я, Київська митрополія*

За князювання Володимира Великого наприкінці X ст. християнство стало державною релігією завдяки хрещенню Київської Русі, як стверджують історики, яке відбулося у річці Почайна у 988 році, що сприяло поліпшення відносин із Константинополем, з яким вони воювали на морі та отримав всесвітнє визнання монархічної держави дипломатичним шляхом. Утворилася Київська митрополія за часів Ярослава Мудрого, який збудував християнську святиню – Собор святої Софії, що пізніше «він почав переговори з Візантією щодо канонічного встановлення митрополії в Києві» [1, с.22], що була підпорядкована Константинопольському патріархату, який був один із древніх патріархатів за Диптихом православних церков (їх аж 4), що надавало основного впливу на варварські, як вони вважали, князівства та державні утворення; зміцнилися церковна політика і письменство за допомогою монахів, що створювали джерела – літописи.

Основна залежність Києва від Візантії полягала у обрання митрополитів із ряду греків, а не місцевого духовенства, структурність єпархій та ін., проте у Київській митрополії були спроби мати більшу автономність від Константинополя у контексті обрання митрополита на помісному соборі. Так у 1051 році, без згоди із Константинопольським патріархом був обраний митрополит Київський – Іларіон, русич, якого «вважають автором одної з перших (відомих нам) пам'яток літератури Київської Русі, церковної промови: «Слово о законѣ и благодати», складеної, мабуть, у 30—50 роках XI ст.» [3, с.1]

Через сучасну релігійно-геополітичну ситуацію, що склалася після надання Томосу про автокефалію, себто незалежності митрополії у січні 2019 року з рук Вселенського патріарха власне Київській митрополії та митрополиту київському Епіфанію, якого обрали на Помісному соборі в середині грудня 2018 року, що є канонічною територією Вселенського патріархату, виникає у суспільстві та в колі релігієзнавців й істориків питання щодо приналежності церкви до тих чи інших держав, визначення релігійної ідентичності українського народу в силі історичних подій, що склалися та релігійної дипломатії, що не менш важлива, ніж культурна та політична.

Між Римом і Візантією панувала суперечка щодо християнських догматів та панівну роль у християнстві ще з часів початку раннього середньовіччя (з V ст.), що могло би вплинути на релігійну ситуацію у Києві, що мала свою митрополію у юрисдикції із Константинополем.

Митрополія – «це церковно-адміністративний округ, який віддає митрополит» [2, с.1] та об'єднання кількох єпархій в одну церковно-адміністративну одиницю.

Під час християнської схизми або розколу «6 червня 1054 р. під час богослужіння у храмі св. Софії, папські легати поклали на престол акт відлучення від церкви патріарха М. Керуларія та його ієрархів і покинули Константинополь» [1, с.27], під час якого піддали анафемі – церковне прокляття на відлучення від церкви, представники Риму та Візантії надавали одне одному, що ускладнило єдність християнства на декілька століть.

Основна відмінність між західною та східною гілкою християнства передбачає у головуванні, канонах, структурності канонічних територій та художніх стилів в архітектурі, що з часом зазнала еволюцій і не є актуальною в контексті незмінності через їх змішування на національних мотивах та зовнішньому впливу.

На чолі із католицькою церквою є Папа Римський, який апелює себе до апостола Петра, а у православ'ї – рівні між патріархами, але панівним є Вселенський, тобто Константинопольський патріархат. Церковно-адміністративний поділ у православних – єпархія, митрополія, патріархія, остання із яких має повноваження управляти рангом поменше до надання Томосу про автокефалію і призначає ієрарха, який існуватиме у якості дипломата; у католиків – навпаки: деканат, дієцезія, яка може складатися із двох і більше деканатів та провінція.

За часів християнської схизми 1054 року Київська митрополія, як суб'єкт церковного права, майже не вплинуло щодо приналежності до східної та західної гілки християнства та на дипломатію із релігією, проте юрисдикція Константинополя не стала на заваді автономності помісного собору у Києві обирати із числа митрополитів місцевих, а не греків та існуватиме боротьба двох християнських течій за вплив на Київ у майбутньому, навіть після знищення Києва монгольським ханом Батием у 1240 році.

Список використаних джерел:

1. Діанова Н. М. Історія релігії та церкви в Україні в національному та європейському контекстах : навч. посіб. для студентів спец. 032 «Історія та археологія» спеціалізації «Історія України у світовому контексті» / Н. М. Діанова. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 252 с.

Режим доступу:

<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/15735/1/Dianova%20Nataliya%202022.pdf>

2. Митрополія. Тлумачний словник української мови
Режим доступу:

<https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%8F>

3. Ларіон

(біографія).

Режим доступу: [ЛАРІОН. ХРЕСТОМАТІЯ ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ \(litopys.org.ua\)](http://ЛАРІОН.ХРЕСТОМАТІЯДАВНЬОЇУКРАЇНСЬКОЇЛІТЕРАТУРИ(litopys.org.ua))

УДК 94 (477)

Юрій САХНЮК,

здобувач 4 курсу спеціальності 032 Історія та археологія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, науковий керівник: Кузовова Н., к.іст.н., доцентка

ІСТОРИК ЄВГЕНІЙ ТАРЛЕ ТА СТАЛІНСЬКІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В 1931 Р.

Анотація. У статті висвітлено життєвий шлях історика Євгенія Тарле та особливості сталінських репресій проти інтелігенції в 1931 р. Окреслені основні напрями та методологічні засади дослідження життя і творчості Тарле, вплив його робіт на розвиток історії в умовах початку масових репресій

Ключові слова: історик Євгеній Тарле, сталінські репресії, радянський науковець, інтелігенція.

Актуальність дослідження обраної теми зумовлена кількома причинами. Перш за все, вивчення репресивної політики сталінського режиму щодо інтелігенції є вкрай важливим для розуміння сутності тоталітарних систем та механізмів порушення прав людини в радянські часи. 1931 рік став переломним у посиленні репресій стосовно освічених верств населення, що потребує детального аналізу й узагальнення фактів.

Євгеній Тарле – видатний радянський історик, автор фундаментальних праць з історії наполеонівських війн та Французької революції. Він народився у місті Херсоні, де його ім'ям названа вулиця. Довгий час Тарле вважався уособленням успішної кар'єри радянського